

Луганська обласна універсальна наукова бібліотека

Бібліографічний дайджест

«Сувора біографія війни»

(до Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни)

Сувора біографія війни : бібліогр. дайджест / уклад. О. С. Конишева ; Луганська обл. універсальна наук. б-ка. – Старобільськ : ЛОУНБ, 2020. – 16 с.

22 червня 1941 року нацистська Німеччина атакувала радянські частини по всій лінії кордону від Балтійського до Чорного моря. Розпочалася німецько-радянська війна 1941 – 1945 років. Це були наймасштабніші бої у военній історії ХХ століття, у яких Україна з-поміж усіх країн світу зазнала найбільших втрат.

У цьому бібліографічному дайджесті йдеться про руйнівну силу тоталітарних режимів – німецького і радянського; про злочини нацистів на окупованих територіях України – масове знищення євреїв, розстріли мирного населення, створення таборів смерті, спалення сіл; про жорстокі злочини комуністичного режиму: розстріли політичних в'язнів у Західній Україні в 1941 році, знищення центру Києва восени 1941 року, депортація кримських татар та багато інших історичних фактів. Запрошуємо ознайомитися з науково-популярною, документальною і художньою літературою, представленою у дайджесті. Ще один крок, аби краще пізнати історію своєї Батьківщини.

Укладачка *О. С. Конишева*

Відповідальна за випуск *О. С. Кузнецова*

«А ще був випадок, коли Сухинський ще раз врятував життя Зайгерів і своє власне. Навесні 1943 р. він почув, що німці ходять по селах облавами з собаками. Ті винюхують людей. Вже не одну єврейську схованку так розкрили. Цілу ніч Сухинський розкидав на городі гній зі стайні і вбиральні, розсипав перець. Німці нічого не знайшли, тільки дуже побили «брудну свиню» – господаря. Бог допомогав А. Сухинському і хоронив життя Зайгерів. Через два дні після визволення льох, в якому переховувалась родина, обвалився. Якби вони були ще там, загинули б неминуче».

Ковба Ж. *Людяність у безодні пекла. Поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки "остаточного розв'язання єврейського питання" / Ж. Ковба ; оформ. обкл. С. Невдащенко. – Вид. 4-те, випр. і допов. – [К.] : Дух і Літера, [2019]. – С. 174–175.*

«Більшість генералів Червоної армії воювала по-сталінськи, тобто за топлюючи ворога кров'ю своїх бійців. Середня тривалість життя советського піхотного лейтенанта на фронті становила дев'ять діб. Ненабагато довшою була тривалість життя лейтенанта-танкіста».

Грабовський С. *Генії проти ідіотів : алгоритми української історії / С. Грабовський ; оформ. кн. І. Пулипенко. – Вид. 3-тє, перероб. й допов. – К. : Стило, 2019. – С. 257.*

«Важливою економічною складовою окупації була заготівельна політика. За рахунок поставок сировини та продовольства з окупованих територій Третій рейх планував продовжувати військові дії та водночас забезпечувати власне населення продуктами харчування. Щорічно із окупованих східних областей нацисти планували вивозити 10-11 млн. т зерна, близько 40 тис. т рослинної олії, 1 млн. т жмихів, понад 240 т цукру, велику кількість м'яса та інших продуктів. Більшу половину цієї продукції мала поставляти Україні».

Левченко Ю. І. *Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України, 1941 – 1944 рр.: монографія / Ю. І. Левченко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 153.*

«Від самого початку повстанська армія проголосила головною метою створення незалежної держави. Ця мета суперечила планам усіх інших учасників війни, але її безкомпромісне відстоювання повстанцями перетворило їхню армію в окремий український чинник у Другій світовій. Український визвольний рух став суб'єктом міжнародної політики, рахуватися з яким змушені були всі учасники війни».

Українська повстанська армія – відповідь нескореного народу : [повстанці проти нацизму і комунізму] : кн.-кат. виставки / І. Бігун, В. Бірчак, Л. Бондарук [та ін.]. – К. : К.І.С., 2017. – С. 3.

«Він уже не вірив німцям – бачив їхню безглузду й жорстоку окупаційну політику протягом трьох років, бачив невгамовну расистську пиху. Микола вважав їх ворогами. Але інакше не захистиш свій край від большевицької навали, як не разом з ними».

В'ятрович В. *(Не)історичні миті : нариси про минулі сто років / В. В'ятрович. – 2-ге вид. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. – С. 65.*

«Війну з фашистською Німеччиною не можна вважати війною звичайною. Вона є війною не тільки між двома арміями. Вона є разом з тим великою війною всього радянського народу проти німецько-фашистських військ. Метою цієї всенародної Вітчизняної війни проти фашистських поневолювачів є не тільки ліквідація небезпеки, що нависла над нашою країною, але й допомога всім народам Європи, що стогнуть під ігом німецького фашизму».

Війна і міф. Невідома Друга світова, 1939 – 1945 / ред. О. Зінченко ; оформ. обкл. В. Прокопів. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – С. 15.

«В самом начале войны, несмотря на всеобщую тревогу, все же преобладали оптимистические настроения и уверенность в том, что вероломный враг, напавший на миролюбивую страну, получит по заслугам и в ближайшее время будут отброшен от наших границ».

Терно В. *Воспоминания о детстве: Ленинград-Киев / В. Терно ; авт. передм. Я. Бердичевский ; оформ. обкл. О. Гаврищук ; іл. Е. Насырова. – К. : ВАРТО, 2011. – С. 85.*

«... все ще тривала війна. Чоловіки божеволіли і отримували медалі. По всьому світу хлопчачки по обидва боки фронту віддавали свої життя, як їм казали, за батьківщину, і ніхто цим не переймався, а надто не переймалися хлопчачки, котрі віддавали свої молоді життя».

Геллер, Джозеф. *Пастка 22 : пер. з англ. / Дж. Геллер ; пер. О. Фешовець ; худож. О. Марусин. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2016. – С. 18.*

«Головні зусилля радянських військ зосереджувалися на якнайшвидшому звільненні Донбасу. Наприкінці грудня 1942 р. першим населеним пунктом, очищеним від німецьких військ, було село Півнівка Міловського району Луганської області».

Кондратюк К. *Новітня історія України. 1914-1945 рр. : навч. посіб. / К. Кондратюк ; ред. І. М. Лоїк, С. З. Сенік ; оформ. обкл. В. Рогана. – Вид. 2-ге, допов. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. – С. 294.*

«Гостра нестача командних кадрів, воєначальників високого рангу, яка склалася у Червоній Армії напередодні війни внаслідок масових репресій проти військової інтелігенції, зупинила в Україні розвиток військової теорії, значно

послабила і знизила рівень підготовки командирів усіх ланок, що стало однією з важливих причин поразок і невдач армії в перший період війни, призвело до величезних втрат людських і матеріальних ресурсів країни».

Кремень В. *Україна: проблеми самоорганізації : [монографія] : в 2 т. Т. 1. Критика історичного досвіду / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К. : Промінь, 2003. – С. 307.*

«22 июня 1941 года Германия напала на Советский Союз. Как писал киевский историк Анатолий Кентий, «хоть, может, в подсознании некоторых украинских политиков и были отдельные сомнения относительно истинных целей нацистской политики на Востоке, однако все антикоммунистические силы украинства встретили войну с радостью и искренне стремились помочь Германии в разгроме СССР как оплота мирового коммунизма, принять активное участие в установлении «нового порядка» в Европе и во всем мире»»

Гогун, Александр. *Между Гитлером и Сталиным : Украинские повстанцы / Александр Гогун ; оформ. кн. Е. А. Гугалова. – 4-е изд., испр. и доп. – Х. : Фолио, 2018. – С. 69.*

«22 июня 1941 года фашистские войска без объявления войны напали на СССР. Первой пострадала Украина. На ее территорию вошли 57 дивизий и 13 корпусов группы армии «Юг». В первый же день Киев и другие украинские города подверглись массированным бомбардировкам. Немецкие войска быстро продвигались на восток. Украинское правительство перебралось в столицу Башкирии Уфу. К середине 1942 года вся территория Украины оказалась оккупированной».

Скляренко В. *Все об Украине / В. Скляренко ; авт. передм. Ю. В. Макарова ; худож. С. И. Правдюк. – Х. : Фолио, 2008. – С. 119.*

«До кін. 1941 р. ворог окупував майже всю Україну (за винятком східних районів Харківської, Сталінської та Ворошиловградської областей). Слабко підготовлена та погано озброєна Червона армія не витримувала натиску німецького війська. Приклади серйозного спротиву нацистам були нечисленними. У перші дні наступу німецькі частини наразилися на відчайдушний опір на лінії Луцька – Бродів – Рівного – Дубни, де з 23 по 29 червня 1941 р. велися перші на Східному фронті танкові бої».

Лазарович М. В. *Історія України : навч. посіб. / М. В. Лазарович. – 3-тє вид., стер. – К. : Знання, 2013. – С. 469.*

«День 22 червня 1941 року продовжує залишатися незабутнім, бентежно щемливим, бо надто дорогою «ціною» дісталася та війна й нам, киянам...»

Малаков Д. *Долі киян минулого / Д. Малаков ; оформ. кн. Л. П. Вировець. – Х. : Час читати, 2017. – С. 6.*

«Друга світова війна залишила слід у кожній українській родині. Як правило, учасники тих подій, хоч би з якого боку вони воювали, і досі не хочуть розповідати подробиці. Правду про війну іноді довіряли лише найближчим родичам».

Друга світова. Непридумані історії : (не) наша, жива, інша / Т. Антипович, Б. Артемов, О. Зінченко [та ін.]; уклад. В. Кініані. – Х. : Vivat, 2018. – С. 6.

«Жахливими були наслідки боротьби УПА проти місцевих поляків на Волині (1943–44).
...ми повинні про це все сказати чесно, що справді були злочини і з боку української сторони, і ми їх, безперечно, засуджуємо»
Микола Жулинський.

Костинський М. Б. Українська легенда : самовчитель громадянина / М. Б. Костинський ; оформ. обкл. С. В. Кадочников. – Вид. 3-тє, допов. – К. : Фенікс, 2015. – С. 195.

«З початком Великої Вітчизняної війни Сидір Ковпак організував потужний партизанський загін у Путивлі і став його командиром. Водночас тут, на Сумщині, був сформований другий партизанський загін під командуванням С. Руднева. Пізніше ці загони об'єдналися й утворили перше в Україні такого масштабу могутнє партизанське з'єднання під командуванням С. Ковпака».

Видатні постаті в історії України ХХ ст. : короткі біографічні нариси / ред. Л. О. Біда, Л. Г. Мірошніченко. – К. : Вища школа, 2011. – С. 161.

«Метою Сталіна було чекати, як Гітлер зав'язне в Європі у війні з Францією, і тоді здійснити радянський напад. На Сталіновий подив Гітлер дуже швидко впорався з Францією. Швидше, ніж СРСР підготувався до наступу».

Друга світова війна в історичній пам'яті України / уклад. Л. Герасименко, Р. Пилявець. – К. : Лисенко М. М. ; Ніжин, 2010. – С. 6.

«...минули два роки дивного життя, коли іноді здавалося (чи хотілося уявити), що війна неначе й немає... А потім у Київ увійшла Червона армія, і за деякий час над багатьма киянами, які вижили, почало тяжіти тавро «людей, що перебували на тимчасово окупованій території», тобто вважалися мало не зрадниками... Але то вже інша історія».

Малаков Д. Ніби й не було війни... : [Київ 1943 р. на світлинах угор. вояка : альбом фот.] / Д. Малаков. – [К.] : Грані-Т, [2009]. – С. 9.

«На відміну від Йосипа Сталіна, Гітлер часто виїжджав у прифронтову зону. Навіть розпорядився, щоб в міру просування німецьких військ на Схід споруджувати йому командно-польові ставки, аби бути по ближче до фронту. І

не лише несподіваність візитів Гітлера й безсистемність поїздок допомагали йому залишатися неушкодженим».

Файзулін Я. *Україна. У вогні минулого століття: постаті, факти, версії* / Я. Файзулін, В. Гінда. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 233.

«Найбільше світове зіткнення Радянський Союз та гітлерівська Німеччина розпочали як союзники, що разом поділили Східну Європу та хазяйнували, опановуючи кожен свою територію впливу. Для військової розвідки обох держав основними місцями діяльності стали колишня Польща, країни Прибалтики та Бессарабія».

З музейного досьє. Кузьма Дерев'яно / уклад. НМІУДСВ. – К. : Фенікс, 2016. – С. 20.

«На окупованій території німецькі солдати дуже скоро почали поводитися так, як це робили радянські каральні війська. Усіх, хто намагався чинити опір, загарбники вбивали. У 1941 – 1943 роках в урочищі Бабин Яр на околиці Києва німці розстріляли сотні тисяч євреїв, українців, циган. Саме тут вбили поетесу Олену Телігу та багатьох інших українських патріотів, які боролися за незалежну Україну».

Закалюк А. Є. *Вступ до історії України : навч. посіб.* / А. Є. Закалюк. – Л. : Астролябія, 2012. – С. 132.

«На підсумках до Харкова на оборонних спорудах працювало понад 250 тис. осіб. Була створена оборонна смуга між Полтавою і Харковом. Війська поповнювалися добровольцями старшого віку».

Литвин В. *Історія України : підручник* / В. Литвин ; ред. В. А. Смолій, Н. С. Колосок, Є. І. Мазніченко. – К. : Наук. думка, 2006. – С. 564.

«Одним із ключових театрів партизанської боротьби стала Україна, на території якої впродовж 1941 – 1944 рр. проти німецьких окупантів, крім червоних партизанів, діяли українські повстанці (УПА, збройні формування Т. Бульби-Боровця та ОУН А. Мельника), групи польського підпілля, пов'язані з Армією Крайовою. Й усі ці складові ще й поборювали одна одну. Проте наймасштабніше протистояння з німцями на теренах України вдалося розгорнути радянським партизанам».

Кентій А. *Радянські партизани 1941-1944: світло й тіні* / А. Кентій, В. Лозицький; консультант проекту В. Брехуненко, А. Бойко. – К., 2010. – С. 3.

«Одним из наиболее ярких фотографов периода Второй мировой войны является киевлянин В. Юдин (1906-1986), который служил в армейской газете Украинского фронта. Его работы вошли в «Антологию советской фотографии»...

...С первых дней войны последовало указание не фотографировать отступление наших войск, эвакуацию беженцев».

Трачун О. История украинской фотографии, XIX-XXI века / О. Трачун ; голов. ред. В. Стреля. – К. : Балтія-Друк, 2014. – С. 93–97, С. 148 – 149.

«Однією з тем, до котрої постійно повертаються в літературі про Янівський концентраційний табір, є музика. Це російські охоронці, які співпрацювали з німцями і яких називали за прізвиськом німецьких окупаційних солдатів Askari, весь час хотіли, щоб в'язні для них співали. Передусім звичайні пісні з вульгарними словами. Але й есесівцям подобалася музика».

Гінріхс, Ян Пауль. Lemberg-Lwów-Львів : фатальне місто : пер. з нідерланд. / Я. П. Гінріхс ; пер. Я. Довгополий ; ред. Л. Пішко ; худож. О. Баратинська. – К. : Вид-во Жупанського, 2010. – С. 100.

«Останнім потужним акордом міфу була Велика Перемога, яка підтверджувала правильність обраного радянським керівництвом курсу, могутність та нездоланність комуністичної влади. Цей великий радянський міф, наче мозаїка, складала безліч маленьких, які розповідали про подвиги солдатів Червоної армії та радянських підпільників у кожній місцевості, охопленій війною».

В'ятович В. Україна. Історія з грифом "Секретно" / В. В'ятович ; оформ. обкл. Я. Крутий. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 120.

«Окупація Луганської області під час Другої світової війни проходила в два етапи...»

Живі свідки історії : спогади-інтерв'ю свідків нацистського окупаційного режиму 1941-43 рр. на Луганщині / уклад. Г. А. Низькодубова, К. В. Сімонова, К. А. Дремова. – Луганськ : Віртуальна реальність, 2013. – С. 7.

«Офіційну версію історії Великої Вітчизняної війни радянського народу партійні ідеологи почали створювати вже під час війни, замовчуючи поразки й перебільшуючи перемоги, героїзуючи одних воєначальників і паплюжачи репутацію інших (навіть посмертно), формуючи пантеони героїв та мартирологи жертв, називаючи цілі народи колаборантами і зрадниками, зводячи величні меморіали, запроваджуючи свята й пам'ятні дати».

Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі : матер. міжнар. наук. конф. пам'яті Митрополита Андрея Шептицького, 30 листоп. - 1 груд. 2015 р., м. Київ / вид. К. Сігов, Л. Фінберг ; ред. О. Пашко, Я. Стріха ; оформ. обкл. С. Невдащенко ; скульп. В. Сидура. – [К.] : Дух і Літера, [2016]. – С. 283.

«Паралельно з розстрілами нацисти вирішили застосувати в Україні технологію масового вбивства людей, яку вже апробували їхні більшовицькі колеги, -

ГОЛОД».

Від Рейхстагу до Івдзіми. У полум'ї війни : Україна та українці у Другій світовій / В. В'ятрович, С. Громенко, М. Майоров [та ін.] ; ред. Я. Примаченко ; оформ. обкл. К. Ткачов, В. Прокопів. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – С. 98.

«Першопричиною тих каральних операцій було розгортання антинімецької партизанської боротьби загонів УПА, які на початку 1943 р. поповнилися українцями, котрі полишили службу в німецьких поліційних структурах і влилися в ряди УПА. Тоді ж ОУН оголосила усіх, хто буде продовжувати співпрацю з німецьким окупаційним режимом і радянськими органами, ворогами українського народу».

Жулинський М. Моя Друга світова : роман-хроніка в голосах / М. Жулинський. – К. : Укр. пріоритет, 2017. – С. 107.

«Під час війни, а головню під час чужих окупацій, бувало, що одна група людей більше постраждає від іншої. Тому насправді це, мабуть, несправедливо ставити запитання «хто був жорстокішим», чи це російські/советські комуністи чи німецькі нацисти. І ті, і ті призвели до величезних втрат людей і культури Європи».

Залеська-Онишкевич Л. Бомби, границі і два праві черевички : Друга світова війна очима дитини-біженця : [пер. з англ.] / Л. Залеська-Онишкевич ; пер. Л. Залеська-Онишкевич. – Л. : Літотис, 2018. – С. 53.

«Правда, миф мало походив на реальність. Ведь настоящим руководителем подполья оказался не раскрученный советской пропагандой 16-летний Олег Кошевой, а совсем другой человек. Более того, в угоду коммунистическому руководству Луганской области, не сумевшему во время оккупации организовать работу подполья, в официальной истории среди молодоговардейцев неожиданно появились и партийные работники».

Україна: малоизвестные страницы истории : лучшие ст. журн. "Корреспондент", 2004 – 2011 гг. / ред. В. Невзоров, В. Сыч. – К. : Скай Хорс, 2012. – С. 134.

«Провальні бойові дії Червоної Армії внесли суттєві корективи у виробничі плани НКВС. Передусім постала проблема передачі контингентів засуджених за незначні провини в розпорядження армії. За клопотанням НКВС Президія Верховної Ради СРСР двічі приймала укази про амністію та звільнення цих людей, які організованими командами направлялись із концтаборів у воєнкомати. Згідно з цими двома указами для укомплектування Червоної армії було передано чотириста двадцять тисяч недавніх зеків».

Криштопа О. Україна. Загартована болем. Тисяча років самотності : за матеріалами авт. програми "Машина часу" / О. Криштопа, А. Охримович ;

оформ. обкл. С. Місяк. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 433.

«Проте всі українські патріоти були налаштовані одностайно: ми на своїй землі, в своєму праві, ми в нашому святому місті Києві, тож ховатися ні від кого не збираємось. Нехай німці вчиняють, як хочуть!...»

Литовченко Т. Книга спустошення, 1939 – 1945 : від війни до війни / Т. Литовченко, О. Литовченко. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 101.

«Протягом Другої світової війни бойові дії двічі прокотилися усією територією України. Харків, одне з найбільших міст України, переходило з рук у руки чотири рази».

Український інститут національної пам'яті Україна у Другій світовій війні : до 70-річчя перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. – К. : [Б. в.], 2015. – С. 4.

««Советський Союз був у 1930-ті роки миролюбною державою і став у 1941-му жертвою неспровокованого нападу з боку Німеччини та її союзників», тоді як насправді спільно з нацистами ССРСР планував і розпочав у серпні-вересні 1939 року Другу світову війну, анексував три незалежні держави Балтії, воював проти Польщі та Фінляндії, був готовий до агресії проти Румунії влітку 1940-го, а потім активно готувався до нападу на Німеччину. Але Гітлер випередив Сталіна, судячи з доступних дослідникам документів, на кілька тижнів (Михаїл Мельтюхов) чи навіть на кілька годин (Марк Солонін)».

Грабовський С. Убити Сталіна, інакше його міфи вб'ють нас : соціальна міфологія "найкращого друга фізкультурників" і його послідовників / С. Грабовський ; ред. О. Бондаренко. – К. : Стило, 2019. – С. 165.

«Сталін замислював Другу світову війну як етап у боротьбі за поширення комунізму в усьому світі. Поширення на весь світ – не примха Сталіна і не територіальна експансія Російської імперії, це не ідеологія, а жорстока боротьба за життя. Так бореться за життя зозулятко, яке вилупилося з яйця в чужому гнізді».

Суворов В. Остання Республіка / В. Суворов ; пер. О. Ятищук ; оформ. обкл. Є. Якишин. – К. : Гамазин, 2015. – С. 58.

«Сталін вимагав оволодіти столицею України до 26-ї річниці Жовтневої революції. На допомогу генсеку радянське комендування загубило близько мільона солдатських життів, а саме так званої «чорної піхоти» - чоловіків, набраних польовими військкоматами з окупованих регіонів України. Жодної військової підготовки з мобілізованими не проводили. Їх відправляли у бій, навіть не видаючи військового одягу і зброї. Як і штрафні батальйони, «чорносвітників» використовували як «гарматне м'ясо» при наступі Червоної

Армії. «Нах..й вооружать этих хохлов? Чем больше в Днепре потопим, тем меньше придется в Сибирь ссылать!» - казав маршал Жуков».

Журавель Ю. Битви за землю рідну / Ю. Журавель. – Рівне : ГО "Діти підземелля", 2016. – С. 27.

«Тема київського оточення в Радянському Союзі замовчувалася. Воно й зрозуміло: Червона армія втратила там лише полоненими 665 тисяч осіб. Але я знав про це оточення ще дитиною з розповідей батька: він був одним із небагатьох, хто вийшов звідти...»

Сапожніков Л. Криве дзеркало війни : міфи та загадки Другої світової, 1939-1945 / Л. Сапожніков ; іл. Т. Л. Кудиненко. – К. : Арій, 2016. – С. 19.

«Тоді ж почалися примусові набори до Ваудінсту (будівельних загонів; до одного з них забрали улюбленого маминого учня, здібного піаніста і, мабуть, першу мою симпатію – Юрка Цибрівського), вивезення людей до Німеччини на роботу, а з 1943 р. агітація за вступ молодих хлопців до дивізії «Галичина». Мама, як і більшість наших знайомих, була проти дивізії, вважала, що нацисти використають наших хлопців у найважчих боях і кинуть на поталу. Вона ходила до Володимира Кубійовича, переконувала. Але що могло зробити тих кілька осіб, яким було страшенно жаль нашого молодого цвіту...»

Крушельницька Л. Рубали ліс : спогади галичанки : [про родини Крушельницьких та Левицьких] / Л. Крушельницька. - [4-те, опрац. вид.]. – Л. : Астролябія, 2018. – С. 261 – 262.

«У вбивчому вирі Другої світової Україна спливала кров'ю, ставши заручницею тоталітарного радянського режиму, який тієї крові конче потребував. Здоровий глузд підказував, що поразку і перемогу об'єднати неможливо. За іронією долі українці здобували перемогу для держави, яка завжди була лютим ворогом української незалежності».

Зяцьєв С. Ціною найбільших втрат / С. Зяцьєв // Військо України : центральний друк. орган М-ва оборони України. – 2017. – № 8. – С. 58 – 61.

«Уже весь Київ знав про трагедію Бабиного Яру. Всіх, хто мешкав по вул. Печерського-Караваєвській, зібрав на збори у Видубицький монастир начальник поліції Михайловський. Від родини Жуковських на збори пішов брат чоловіка. Він запитав у начальника поліції, що робити, якщо дружина єврейка, а чоловік – українець. Михайловський запросив Єлизавету на прийом. Єлизавета Шльомівна, залишивши вдома п'ятирічного сина Віктора, прийшла в поліцію з маленькою донькою. Михайловський сказав, що мусить відправити їх у табір на Сирець. Жінка знепритомніла і впала. Коли прийшла до тями, начальник запропонував: «Мені шкода ваших дітей. Прийміть хрещення, вибіліть волосся і зникніть з очей».

Левітас І. М. Праведники Бабиного Яру / І. М. Левітас ; худож.

«Україна не була незалежною державою, тож СС не визнавали українців як окрему націю. Уродженці Радянської України в табірній статистиці проходили як громадяни СРСР. Усіх їх нацисти позначали літерою R – «росіяни». Західних українців ідентифікували як P – «поляків», оскільки до війни вони були громадянами Польщі. Крім того, українцям у таборах доводилося бути «румунками», «чехами» тощо. Лише група українських націоналістів у концтаборі Аушвіц домоглася, щоб їх визнали як українців».

Тріумф людини. Українці в нацистських і радянських концтаборах / *І. Бігун, В. Бірчак, Л. Бондарук [та ін.] ; ред. В. В'ятрович. – Л. : Папуга, 2019. – С. 17.*

«Українці та вихідці з України в складі Червоної армії та військ її союзників брали участь у бойових діях протягом усієї Другої світової війни. Українці в складі більшості фронтів становили другу за чисельністю частину бійців і командирів Червоної армії. А в деяких її частинах і з'єднаннях становили переважну більшість».

Костюк П. Код ідентичності : мілітарні сторінки історії України і не тільки... / П. Костюк. – Л. : Універсум : Простір-М, 2018. – С. 219 – 220.

«Украина воевала с оккупантами. В землю легло 5 миллионов ее сыновей и дочерей. Больше двух миллионов были вывезены в рабство в Германию. Выбор Украины в пользу «советской власти», «советов», какой бы эта власть ни была, был определен природой нацизма».

Попович М. Кровавый век : пер. с укр. / М. Попович ; пер. В. В. Целищева; худож. Е. Д. Кононченко. – Х. : Фолио, 2015. – С. 575.

«У міру відступу Червоної Армії повсталі оунівці захоплюють владу в містах. 30 червня 1941 року соратник Бандери Ярослав Стецько проголошує у Львові Акт про відновлення Української держави.

Німці цю ініціативу не підтримують, нова окупаційна адміністрація ігнорує українську карту. Бандеру спершу кидають у в'язницю гестапо, а згодом відправляють у концентраційний табір Заксенхаузен, де його тримають в окремому політичному блоці, - тобто без особливих звірств».

Галушко К. Український націоналізм : короткий курс з історії України / *К. Галушко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. – С. 111.*

«У ході звільнення України більшовики почали відверту гру на українських патріотичних почуттях. Фраза «національна суверенна українська держава у формі Української РСР» з певного моменту стала все частіше повторюватися у радянських газетах і радіопрограмах. 10 жовтня 1943 р. було прийняте рішення

заснувати орден Богдана Хмельницького. Тоді військові групи, які вели бої на Україні, отримали назву 1-го, 2-го, 3-го та 4-го Українських фронтів. Вони були українськими не лише за назвою: так, у деяких арміях 1-го Українського фронту частка українців сягала 60-80 %».

Грицак Я. *Нарис історії України : формування модер. укр. нації XIX-XX ст. / Я. Грицак ; оформ. обкл. О. Богуславська. – [3-тє вид.]. – К. : Yakaboo Publishing, 2019. – С. 451.*

«Фашистська влада провела акцію поголовного винищення єврейського населення відповідно до людиноненависницької расової теорії. Євреї зганяли у численні гетто і знищували. Найбільші розстріли євреїв відбулися в Києві у Бабиному Яру. Упродовж 1941-1943 рр. там було розстріляно не менше 40 тис. євреїв, а також понад 60 тис. українців та представників інших національностей. Зокрема, в Бабиному Яру фашисти розстріляли близько 600 членів Організації українських націоналістів, серед них поетесу Олену Телігу, лідерів «похідних груп» ОУН і всю редакцію газети «Українське слово»».

Палій О. *Короткий курс історії України / О. Палій ; оформ. кн. Г. Букуша. – Вид. 3-тє. – [К.] : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. – С. 381–383.*

«Хоч трохи правди, бо більшу частину її вже поховав невблаганний час, її вже не можна відновити. Нізащо. А брехня про ту війну як торжествувала в радянські роки, так і тепер торжествує. І що найпечальніше, то це те, що багато наївних людей чесно вірять у неї».

Черненко І. А. *Хоч трохи правди про так звану Велику Вітчизняну війну / І. А. Черненко. – К. : Криниця, 2016. – С. 5.*

«...через грубі помилки командування, яке вводило свої війська в бій неорганізовано, видавало суперечливі накази, хаотично «ганяло» танки дорогами Західної України, через паніку і дезертирство особового складу 1400 радянських танків під час Волинської танкової битви не могли розгромити три німецьких танкових дивізій, в яких на озброєнні було 300 танків».

Поле битви – Україна. Від "володарів стєну" до "кіборгів" : воєнна історія України від давнини до сьогодення / Б. Черкас, О. Сокирко, А. Плахонін [та ін.] ; уклад. К. Галушко ; оформ. обкл. К. Ткачов, В. Прокопів. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – С. 309.

«Ще одним із тяжких спогадів зі Старобільська – слухання радіо. Ми постійно очікували сенсаційних новин. Згідно із фантастичними чутками, французи кинули кілька танкових дивізій вглиб Німеччини, зайняли Мюнхен, а совети приховують ці дані, щоб не дратувати гітлерівських союзників, але советське радіо передавало новини тільки про дрібні сутички на польсько-французькому фронті».

Чапський Ю. *На нелюдській землі : [роман] : пер. з пол. / Ю. Чапський ; пер. О. Герасим. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2017. – С. 15.*

Використані джерела:

1. Від Рейхстагу до Івдзіми. У полум'ї війни : Україна та українці у Другій світовій / В. В'ятрович, С. Громенко, М. Майоров [та ін.] ; ред. Я. Примаченко ; оформ. обкл. К. Ткачов, В. Прокопів. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – С. 98.
2. Війна і міф. Невідома Друга світова, 1939-1945 / ред. О. Зінченко ; оформ. обкл. В. Прокопів. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – С. 15.
3. Видатні постаті в історії України ХХ ст. : короткі біографічні нариси / ред. Л. О. Біда, Л. Г. Мірошніченко. – К. : Вища школа, 2011. – С. 161.
4. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом "Секретно" / В. В'ятрович ; оформ. обкл. Я. Крутій. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 120.
5. В'ятрович В. (Не)історичні миті : нариси про минулі сто років / В. В'ятрович. – 2-ге вид. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. – С. 65.
6. Галушко К. Український націоналізм : короткий курс з історії України / К. Галушко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. – С. 111.
7. Геллер, Джозеф. Пастка 22 : пер. з англ. / Дж. Геллер ; пер. О. Фешовець ; худож. О. Марусин. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2016. – С. 18.
8. Гінріхс, Ян Пауль. Lemberg-Lwow-Львів : фатальне місто : пер. з нідерланд. / Я. П. Гінріхс ; пер. Я. Довгополий ; ред. Л. Пішко ; худож. О. Баратинська. – К. : Вид-во Жупанського, 2010. – С. 100.
9. Гогун А. Между Гитлером и Сталиным : Украинские повстанцы / А. Гогун ; оформ. кн. Е. А. Гугалова. – 4-е изд., испр. и доп. – Х. : Фолио, 2018. – С. 69.
10. Грабовський С. Генії проти ідіотів : алгоритми української історії / С. Грабовський ; оформ. кн. І. Пилипенко. – Вид. 3-тє, перероб. й допов. – К. : Стилос, 2019. – С. 257.
11. Грабовський С. Убити Сталіна, інакше його міфи вб'ють нас : соціальна міфологія "найкращого друга фізкультурників" і його посліdnиків / С. Грабовський ; ред. О. Бондаренко. – К. : Стилос, 2019. – С. 165.
12. Грицак Я. Нарис історії України : формування модер. укр. нації ХІХ-ХХ ст. / Я. Грицак ; оформ. обкл. О. Богуславська. - [3-тє вид.]. – К. : Yakaboo Publishing, 2019. – С. 451.
13. Друга світова війна в історичній пам'яті України / уклад. Л. Герасименко, Р. Пилявець. – К. : Лисенко М. М. ; Ніжин, 2010. – С. 6.
14. Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі : матер. міжнар. наук. конф. Пам'яті Митрополита Андрея Шептицького, 30 листоп. - 1 груд. 2015 р., м. Київ / видав. К. Сігов, Л. Фінберг ; ред. О. Пашко, Я. Стріха ; оформ. обкл. С. Невдащенко ; скульп. В. Сидура. – [К.] : Дух і Літера, [2016]. – С. 283.
15. Друга світова. Непридумані історії : (не) наша, жива, інша / Т. Антипович, Б. Артемов, О. Зінченко [та ін.] ; уклад. В. Кіпіані. – Х. : Vivat, 2018. – С.6.
16. Живі свідки історії : спогади-інтерв'ю свідків нацистського окупаційного режиму 1941-43 рр. на Луганщині / уклад. Г. А. Низькодубова, К. В. Сімонова, К. А. Дремова. – Луганськ : Віртуальна реальність, 2013. – С. 7.

17. Жулинський М. Моя Друга світова : роман-хроніка в голосах / М. Жулинський. – К. : Укр. пріоритет, 2017. – С. 107.
18. Журавель Ю. Битви за землю рідну / Ю. Журавель. – Рівне : ГО "Діти підземелля", 2016. – С. 27.
19. Закалюк А. Є. Вступ до історії України : навч. посіб. / А. Є. Закалюк. – Л. : Астролябія, 2012. – С. 132.
20. Залеська-Онишкевич Л. Бомби, границі і два праві черевички : Друга світова війна очима дитини-біженця : [пер. з англ.] / Л. Залеська-Онишкевич ; пер. Л. Залеська-Онишкевич. – Л. : Літопис, 2018. – С. 53.
21. З музейного досьє. Кузьма Дерев'яноко / уклад. НМІУДСВ. – К. : Фенікс, 2016. – С. 20.
22. Зятьєв С. Ціною найбільших втрат / С. Зятьєв // Військо України : центральний друк. орган М-ва оборони України. – 2017. – № 8. – С. 58–61.
23. Кентій А. Радянські партизани 1941-1944: світло й тіні / А. Кентій, В. Лозицький ; консультант проекту В. Брехуненко, А. Бойко. – К. : [Б. в.], 2010. – С. 3.
24. Ковба Ж. Людяність у безодні пекла. Поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки "остаточного розв'язання єврейського питання" / Ж. Ковба ; оформ. обкл. С. Невдащенко. – Вид. 4-те, випр. і допов. – [К.] : Дух і Літера, [2019]. – С. 174–175.
25. Кондратюк К. Новітня історія України. 1914-1945 рр. : навч. посіб. / К. Кондратюк ; ред. І. М. Лоїк, С. З. Сенік ; оформ. обкл. В. Рогана. – Вид. 2-ге, допов. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. – С. 294.
26. Костинський М. Б. Українська легенда : самовчитель громадянина / М. Б. Костинський ; оформ. обкл. С. В. Кадочников. – Вид. 3-те, допов. – К. : Фенікс, 2015. – С. 195.
27. Костюк П. Код ідентичності : мілітарні сторінки історії України і не тільки... / П. Костюк. – Л. : Універсум : Простір-М, 2018. – С. 219–220.
28. Кремень В. Україна: проблеми самоорганізації : [монографія] : в 2 т. Т. 1. Критика історичного досвіду / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К. : Промінь, 2003. – С. 307.
29. Криштопа О. Україна. Загартована болем. Тисяча років самотності : за матеріалами авт. програми "Машина часу" / О. Криштопа, А. Охримович ; оформ. обкл. С. Місяк. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 433.
30. Крушельницька Л. Рубали ліс : спогади галичанки : [про родини Крушельницьких та Левицьких] / Л. Крушельницька. – [4-те, опрац. вид.]. – Л. : Астролябія, 2018. – С. 261–262.
31. Лазарович М. В. Історія України : навч. посіб. / М. В. Лазарович. – 3-те вид., стер. – К. : Знання, 2013. – С. 469.
32. Левітас І. М. Праведники Бабиного Яру / І. М. Левітас ; худож. О. А. Гугалова ; авт. передм. О. С. Сусленський. – Х. : Фоліо, 2016. – С. 103.
33. Левченко Ю. І. Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України, 1941-1944 рр. : монографія / Ю. І. Левченко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 153.

34. Литвин В. Історія України : підручник / В. Литвин ; ред. В. А. Смолій, Н. С. Колосок, Є. І. Мазніченко. – К. : Наук. думка, 2006. – С. 564.
35. Литовченко Т. Книга спустошення, 1939-1945 : від війни до війни / Т. Литовченко, О. Литовченко. – Х. : Фоліо, 2018. – С. 101.
36. Малаков Д. Долі киян минулого / Д. Малаков ; оформ. кн. Л. П. Вировець. – Х. : Час читати, 2017. – С. 6.
37. Малаков Д. Ніби й не було війни... : [Київ 1943 р. на світлинах угор. вояка : альбом фот.] / Д. Малаков. – [К.] : Грані-Т, [2009]. – С. 9.
38. Палій О. Короткий курс історії України / О. Палій ; оформ. кн. Г. Букша. – Вид. 3-тє. – [К.] : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. – С. 381–383.
39. Поле битви - Україна. Від "володарів степу" до "кіборгів" : воєнна історія України від давнини до сьогодення / Б. Черкас, О. Сокирко, А. Плахонін [та ін.] ; уклад. К. Галушко ; оформ. обкл. К. Ткачов, В. Прокопів. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. – С. 309.
40. Попович М. Кровавий век : пер. с укр. / М. Попович ; пер. В. В. Целищева ; худож. Е. Д. Кононученко. – Х. : Фоліо, 2015. – С. 575.
41. Сапожніков Л. Криве дзеркало війни : міфи та загадки Другої світової, 1939-1945 / Л. Сапожніков ; іл. Т. Л. Кудиненко. – К. : Арії, 2016. – С. 19.
42. Склярєнко В. Все об Україні / В. Склярєнко ; авт. передм. Ю. В. Макарова ; худож. С. И. Правдюк. – Х. : Фоліо, 2008. – С. 119.
43. Суворов В. Остання Республіка / В. Суворов ; пер. О. Ятищук ; оформ. обкл. Є. Якшин. – К. : Гамазин, 2015. – С. 58.
44. Терно В. Воспоминания о детстве: Ленинград-Киев / В. Терно ; авт. передм. Я. Бердичевский ; оформ. обкл. О. Гаврищук ; іл. Е. Насырова. – К. : ВАРТО, 2011. – 85.
45. Трачун О. История украинской фотографии, XIX-XXI века / О. Трачун ; голов. ред. В. Стреля. – К. : Балтія-Друк, 2014. – С. 93–97, С. 148–149.
46. Тріумф людини. Українці в нацистських і радянських концтаборах / І. Бігун, В. Бірчак, Л. Бондарук [та ін.] ; ред. В. В'ятрович. – Л. : Папуга, 2019. – С. 17.
47. Українська повстанська армія - відповідь нескореного народу : [повстанці проти нацизму і комунізму] : кн.-кат. виставки / І. Бігун, В. Бірчак, Л. Бондарук [та ін.]. – К. : К.І.С., 2017. – С. 3.
48. Український інститут національної пам'яті Україна у Другій світовій війні : до 70-річчя перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. – К. : [Б. в.], 2015. – С. 4.
49. Украина: малоизвестные страницы истории : лучшие ст. журн. "Корреспондент", 2004-2011 гг. / ред. В. Невзоров, В. Сыч. – К. : Скай Хорс, 2012. – С. 134.
50. Файзулін Я. Україна. У вогні минулого століття: постаті, факти, версії / Я. Файзулін, В. Гінда. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – С. 233.
51. Чапський Ю. На нелюдській землі : [роман] : пер. з пол. / Ю. Чапський ; пер. О. Герасим. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2017. – С. 15.
52. Черненко І. А. Хоч трохи правди про так звану Велику Вітчизняну війну : / І. А. Черненко. – К. : Криниця, 2016. – С. 5.